

דברי חתן פרס רוטשילד לחינוך לשנת תשס"ח ע"ש מקס רואו

איליה מזין, בית ספר מכבים-רעות מור

האחת היא היכולת להדפיס ולהפיץ ספרים בכמות מסחרית **והשנייה** - מהפכת תקשורת ומחשבים אותה אנו חווים עד עצם היום הזה.

המהפכה השנייה היא זו שמייצרת יכולת להשיג מידע ולהפעיל מערכות מודרניות עוד בטרם אפילו הושג ידע בקריאה וכתובה.

מזה 30 שנה אני עוסק בחינוך בכלל ובחינוך מדעי בפרט, יותר ממחצית הזמן אני עושה זאת בישראל. לא זה המקום לפרט שנים אלו, אך כדאי אולי לפרט בכמה מילים את עיקרי תפיסתי החינוכית. **אידיאולוגיה זו אני מבסס על**

מספר מטרות אשר הראשונות בחשיבותן הן: חינוך תלמידים לערכי האדם והענקת כלים להשגת מידע

אותו יפכו לידע.

אנשי חינוך בכלל ומורים בפרט הם מודלים לחיקוי ולהזדהות, גם אם לא תמיד הם מודעים לכך. "הדרך הטובה ביותר לחנך בני אדם היא להיות להם לדוגמא" (מדברי אלברט איינשטיין).

ערך זה מחייב אותנו המורים והוא בעל מרכיבים רבים ביניהם: הופעה הולמת, משמעת עצמית, עמידה בהבטחות, היכולת להקשיב, היחס האישי, הכבוד ההדדי והיכולת להרגיש ולחוש את התלמיד.

כך נוכל לדרוש ולחנך את תלמידינו ל: משמעת זמנים,

כבוד המנהלת הכללית של משרד החינוך הגברת שלומית עמיחי, כבוד ראש עיריית מודיעין מכבים - רעות מר משה ספקטור, נכבדי אנשי וועדת הבחירה ובראשה פרופ' פרלה נשה, חברי הנהלת יד הנדיב וכל הנוכחים אשר להם אני מודה על כך שהם מכבדים אותי בנוכחותם. ערב טוב לכולכם.

בְּקֶרְקֶע הַחֲמָה אֶת הַגָּפֹן הַגָּנִי נוֹטֵעַ,

וּמְגִיעַ הַיּוֹם - מְנַשֵּׁק וּבוֹצֵר עֲנָבִים.

וּמִזְמִין תְּלִמִידִי, בְּבוֹאֶם אֶת הַנְּפֹשׁ פּוֹתֵחַ,

כִּי אַחֲרָת אֲנִשְׂאֵל אֶת עֲצָמִי: לְמָה לִּי הַחַיִּים?

כְּדִי לְסֵעוֹד בְּבִיתִי - כָּל אֶחָד וְאֶחָד בּוֹאוּ הִנֵּה.

אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם - תְּסַפְּרוּ יְשִׁירוֹת בְּפָנִים.

אֶל אֲבִינוּ אֲשֶׁר בְּמִרְמִיּוֹ סְלִיחוֹתֵי תַעֲלִינָה,

כִּי אַחֲרָת אֲנִשְׂאֵל אֶת עֲצָמִי: לְמָה לִּי הַחַיִּים?

מילים אלה מתוך שירו של המשורר בולט אקודג'אוה (Bulat Okudzawa), שהיה במקצועו מורה, מתארות נאמנה את השקפת עולמי הפדגוגית.

זהו יום מיוחד ומרגש מאד עבורי, יום בו זכיתי בפרס רוטשילד לחינוך ע"ש מקס רואו ז"ל.

מתן הפרס החשוב הזה הוא יותר מפרס אישי לי ולמשפחתי, זהו מעמד מיוחד המסמל השתלבות טובה של אוכלוסיה שלמה בחיי מדינת ישראל בכלל ובמערכת החינוך בפרט - אוכלוסיית עולי ברית המועצות לשעבר, וברוח יום העצמאות אותו חגגנו לפני מספר שבועות. הפרס אולי מסמל הצלחת 60 שנות עלייה למדינת ישראל. ואם בחגים אנחנו עוסקים - אזי אפילו עלינו ירושליימה בצאת חג השבועות.

בשנת 1633 פרסם הצ"כי יאן עמוס קומנסקי את "הדידקטיקה" ובה הוצג רעיון ההשכלה ההמונית בשפת האם - לפיה המורה וספר הלימוד הם מקורות הידע היחידים. מאז ועד היום מתבססת מערכת החינוך על אותם רעיונות למרות שאירעו מאז שתי מהפכות מידע,

ונכחות קבועה בכיתה, הקשבה וסבלנות לזולת, הכנת שיעורי בית, סדר, ניקיון ושמירה על רכוש - שהם הבסיס עליו מושתתים ערכים נשגבים כמו ציונות ודמוקרטיה. על ההבדל בין מידע לידע נכתב רבות אך תמצית ההבדל טמונה, לדעתי, בעובדה ש**מידע** הוא אוסף ידיעות אותן ניתן היום להשיג בדרך קלה וזמינה על ידי כל אחד ואחד. **ידע** לעומת זאת הוא מערכת מסודרת ומקושרת בין ידיעות אלו אותה ניתן לחדש, לשחזר, לשפר ובה ניתן להשתמש בצורה יעילה בכל רגע נדרש. מטרת על חשובה נוספת היא **מקצועיות ההוראה** - היא מחייבת אותנו המורים להיות בחזית הלמידה ולשאוף באופן קבוע להתחדש, ללמוד ולהתרענן. היא מחייבת אותנו להחליף דעות ורעיונות וללמוד האחד מן השני. היא דורשת להתאים את עבודתנו היומיומית לאותם חידושים ורעיונות בהם אנו נתקלים בתהליך ההעשרה שסופו יישומם בכיתה. היישום בכיתה הוא החשוב מכל והוא מורכב משליטה מוחלטת בתוכן ובמתודיקה של הוראת המקצוע וגם, ואולי בעיקר, ביכולת ליצור תנאי למידה מתאימים לכל אחד מהתלמידים. לימודי ההוראה מורכבים מלימודי המקצוע ומלימודי דידיקטיקה של אותו מקצוע; רק שילוב מוצלח בין השניים מאפשר להיבנות כמורה אמיתי. הכשרתי כמורה הייתה כזו ולכן הייתה מצויינת. מטרות הן חשובות והן המצפן על פיו נוהג אדם. אך חשובה לא פחות היא הדרך להשגת מטרות אלו. ללא דרך טובה ונכונה לא נגיע למטרות אותן היצבנו לעצמנו. אחת הדרכים היעילות בעיני להשגת המטרות הללו היא ליצור מצב של "פדגוגיה של שיתוף פעולה" - לפיה המורה יוצר עניין והופך את התלמיד לחלק בלתי נפרד מתהליך ההוראה, גורם לו לקבל את המקצוע ואולי אפילו לאהוב אותו, להבין את חשיבותו, ואז להגיע למצב בו מטרות הלמידה הן משותפות. תכונות נוספות הנדרשות להשגת המטרות הללו קשורות יותר בלב ובנפש וכוללות בתוכן: אופטימיות, אמונה בדרך, הומניות, סובלנות והבנה. כולנו המורים מתמודדים יום יום עם תופעות חוזרות ונשנות של תהייה והטלת ספק בערכים עליהם גדלנו - יש הרואים בתופעה זו "חוצפה", אני רואה בכך הזדמנות

להפריד בין תוכן הדברים לדרך הצגתם ולהשתמש בכך כמנוף חינוכי לאתיקה. "פדגוגיה של שיתוף פעולה" ותכונות הלב והנפש הללו יביאו, על פי תפיסתי, את התלמיד להיות עצמאי: באופיו ובערכיו מחד, וביכולתו להתמודד עם עולם משתנה בקצב כל כך מהיר מאידך. הפרס בו זכיתי היום עניינו גם בתקשורת ובמיחשוב - אמצעים מודרניים אלה מאפשרים לשפר, להאיץ ולקדם עד מאד את השגת המידע ולעבד אותו בקצבים המתאימים למאה ה-21. עם זאת ראוי לציין שתקשוב הוא אמצעי חשוב מאין כמוהו אך אינו מטרה בפני עצמה. אני מבקש לנצל במה זו כדי להעלות דילמה עמה אנו, מורי הפיסיקה, מתמודדים. הוראת הפיסיקה מפתחת בצורה יעילה ביותר את יכולת החשיבה המוחשית והמופשטת והיא מתחילה היום בכיתה י'. הגיל המתאים ביותר לפיתוח חשיבה מופשטת, הנדרשת לכל מקצועות הלימוד, הוא דווקא גיל חטיבת הביניים, כבר בכיתות ז'. לפיכך, ועל פי תפיסתי, כבר בגיל זה צריכים התלמידים להיחשף למקצוע הפיסיקה ובאמצעות מורי פיסיקה מקצועיים אשר חסרים היום באופן כל כך בולט בכיתות אלה. היעדר חשיפה כזו מגיל מוקדם יוצר בסוף התהליך נסיגה איטית אך מתמדת במספר לומדי המדעים בבתי הספר וגם באקדמיה. לימודי המדעים המדוייקים חייבים להיות משולבים בחשיפה מערכתית וביצירת תשתית של כלל האפשרויות להשתלבות במקצועות השונים ובכך למנוע בריחת מוחות מישראל. תוכנית מתאימה להכשרת מורים נבנתה במכון וייצמן על ידי קבוצה בראשות נשיא המכון פרופ' דניאל זייפמן. מערכת חינוך טובה תבחר לעצמה יעד ראשון בטיפוח איכותה האנושית על מנת להפוך אותה למערכת המעוררת רצון וגאווה להשתייך אליה. עלינו לפתח קודים וערכים מתאימים הדוחפים אותה קדימה למצוינות, יוזמה, פתיחות מחשבתית ולדבקות במשימה. אני מעריך מאד את הפרס בו זכיתי ומודה לאלה שעשו את מלאכתם על מנת שאקבלו. תודה מיוחדת לאישיות אחת שנוכחת כאן על היוזמה להגיש את מועמדותי ועל כל פעילותה הנמרצת והבלתי נלאית על מנת שאגיע למעמד הזה. תודה רבה.

תהודה